

5/2025

TUTKIMUKSISTA, KEHITTÄMISESTÄ JA INNOVAATIOISTA TIIVIISTI

STRATEGIA-ALUE

#YhteiskunnallisetInnovaatiot #TKI-politiikka #SosiaalisetInnovaatiot #Yhteisötalous

Tiivistelmän kirjoittajat: Farid Ramadan, Anne Patana

Yhteiskunnalliset innovaatiot

Toimenpide-ehdotukset

Rahoituksen ja hankintojen kehittäminen

- Huomioidaan rahoituskriteereissä ja julkisissa hankinnoissa taloudellisten seikkojen lisäksi hyvinvointi- ja vaikuttavuusnäkökohtia nykyistä vahvemmin.
- Luodaan joustava ja erilaisiin tarpeisiin mukautuva rahoitusvaihtoehtojen kokonaisuus, jossa yksityinen ja julkinen rahoitus tukee yhteiskunnallisten innovaatioiden systemaattista kehittämistä varmistuen toimiviksi arvioitujen innovaatioiden juurtumisen, vakiinnuttamisen ja skaalaamisen.

Osaamisen ja tiedonhallinnan vahvistaminen

- Tarjotaan koulutusta, ohjeistuksia ja materiaaleja yhteiskunnallisten innovaatioiden tueksi.
- Vahvistetaan sekä toimijoiden että rahoittajien arviointi- ja vaikuttavuusosaamista.
- Kehitetään yhteiskunnallisia innovaatioita koskevaa systemaattista tiedonkeruuta ja hyödynnetään kerättyä dataa päätöksenteon tukena.

Yhteiskunnalliset innovaatiot

Yhteiskunnalliset innovaatiot ovat uusia tuotteita, palveluita, toimintamalleja, prosesseja ja strategioita, jotka vastaavat yhteiskunnallisiin, sosiaalisiin ja ekologisiin tarpeisiin paremmin kuin olemassa olevat ratkaisut. Uusi innovaatio voi koostua monista aiemmin kehitetyistä innovaatioista tai niiden osista, joita yhdistetään uudella tavalla tai sovelletaan uuteen kohderyhmään. Monet yhteiskunnalliset innovaatiot ovat niin arkisia, että unohdamme helposti, etteivät ne ole aina olleet osa yhteiskuntaamme. Esimerkiksi neuvolat ja kouluruokailu ovat merkittäviä Suomessa kehitettyjä yhteiskunnallisia innovaatioita, jotka ovat nykyisin niin vakiintuneita, ettei niitä enää tunnisteta innovaatioiksi. Vaikka yhteiskunnalliset innovaatiot voivat kooltaan ja vaikutuksiltaan olla hyvin erilaisia, niillä tavoitellaan aina yhteiskunnallista muutosta ja vaikuttavuutta.

Yhteiskunnallisten innovaatioiden kehitystä eli innovaatioprosessia kuvataan usein spiraalimallilla. Malli koostuu vaiheista, joita ovat tarpeet, ideat, kokeilut ja pilotointi, vakiinnuttaminen, skaalaaminen, valtavirtaistaminen ja systeeminen muutos. Spiraalimallissa kuvatut prosessin vaiheet eivät useinkaan seuraa suoraan toisiaan, vaan kehitystyön edetessä joudutaan palaamaan aiempiin vaiheisiin. Kaikki yhteiskunnalliset innovaatiot eivät välttämättä käy läpi kaikkia vaiheita ja mahdollinen systeeminen muutos toteutuu usein vasta vuosikymmenien päästä. Koska yhteiskunnallisilla innovaatioilla tavoitellaan yhteiskunnallista muutosta ja vaikuttavuutta, arviointi tulisi integroida osaksi kehittämistyötä jo innovaatioprosessin alusta lähtien. Arvioinnin avulla voidaan varmistaa, että innovaatio vastaa tunnistettuun tarpeeseen ja ratkaisee oikeaa ongelmaa.

Systemisissä muutoksissa yhteiskunnallisilla innovaatioilla on ollut keskeinen rooli. Yksittäinen innovaatio ei välttämättä johda suuriin yhteiskunnallisiin muutoksiin, mutta toisiinsa linkittyvien innovaatioiden yhteisvaikutus on usein olennainen tekijä systemisissä muutoksissa. Kierrätyksen kehittyminen viime vuosikymmeninä kuvastaa suurta muutosta, joka näkyy useimpien suomalaisten arjessa. Ihmiskunta on suhteellisen nopeasti kyennyt luomaan järjestelmiä, jotka mahdollistavat materiaalien paremman kierron ja jätteiden hyödyntämisen. Tämä ei olisi mahdollista ilman lukuisia teknisiä keksintöjä, ihmisten ajatteluun vaikuttamista ja rakenteisiin tehtyjä investointeja. Kierrätys on oiva esimerkki siitä, miten lukuisat innovaatiot muiden tekijöiden ohella ovat johtaneet systeemiseen muutokseen ekologisen kestävyuden saralla.

Yhteiskunnallisia innovaatioita kehittävät kunnat, järjestöt, yritykset, oppilaitokset ja aktiiviset kansalaiset usein yhteistyössä keskenään sekä kohderyhmien ja

Kuva: Yhteiskunnallisten innovaatioiden käsikirja 2025.

palvelujen käyttäjien kanssa. Yhteiskunnallisia innovaatioita tehdään jatkuvasti eivätkä niitä kehittävät itsekään usein tunnista olevansa yhteiskunnallisia innovaattoreita.

Yhteiskunnallisten innovaatioiden keskeinen piirre on käyttäjälähtöisyys - ratkaisuja suunnitellaan ja kehitetään yhdessä niiden kanssa, joita ne koskevat, jotta varmistetaan, että ratkaisut vastaavat todellisiin tarpeisiin ja toimivat käytännössä. Pienistä paikallisista kokeiluista voi kehittyä toimintamalleja, jotka leviävät muuttaen tapaa, jolla tuotetaan palveluja ja rakennetaan hyvinvointia. Yhteistyö ja verkostot varmistavat, että suunnittelussa ja toteutuksessa ovat mukana kaikki tarvittavat tahot ja ne saattavat olla myös avain kustannustehokkaampiin toimintatapoihin. Verkostomainen

yhteistyö lisää myös hiljaisen tiedon ja osaamisen virtaamista ja vahvistaa siten mukana olevia organisaatioita.

Yhteiskunnallisia innovaatioita ei tulisi nähdä erillisinä muista innovaatiosta. Erityyppisten innovaatioiden tiukka eriyttäminen ei ole tarpeenmukaista, sillä uudenlaista ajattelua ja uusia innovaatioita syntyy, kun ratkaistavaa asiaa tarkastellaan erilaisista lähtökohdista. Yhteiskunnallinen ja sosiaalinen näkökulma tulisi huomioida kaikkien innovaatioiden kehittämisessä, jotta myös mahdolliset haittavaikutukset voidaan tunnistaa ja huomioida.

Miksi yhteiskunnalliset innovaatiot ovat nyt erityisen tärkeitä?

Tarve uusille yhteiskunnallisille innovaatioille ja toimivien kehitettyjen innovaatioiden levittämiselle on tällä hetkellä todella suuri, koska yhteiskuntien kohtaamat haasteet ovat yhä monimutkaisempia ja toisiinsa kietoutuneita. Tarvitsemme systemaattisempaa lähestymistapaa, jotta ratkotaan oikeita ongelmia pitkäjänteisesti ja pureudutaan oireiden lisäksi myös ongelmia aiheuttaviin rakenteisiin ja juurisyihin. Väestön ikääntyminen, eriarvoisuuden kasvu, mielenterveyshaasteet, ilmastonmuutos, maahanmuutto ja julkisten palvelujen kuormittuminen edellyttävät uusia, joustavia ja ihmislähtöisiä ratkaisuja. Yhteiskunnalliset innovaatiot auttavat suuntaamaan resursseja tehokkaammin, parantamaan palvelujen saavutettavuutta ja vahvistamaan yhteisöjä. Ne voivat ennaltaehkäistä ongelmia, vähentää syrjäytymistä ja lisätä osallisuuden kokemusta, mikä tukee koko yhteiskunnan hyvinvointia ja kokonaisturvallisuutta. Tieto- ja hyvinvointiyhteiskunnassa ihmisten hyvinvointi ja yhteiskuntien vakaus ovat edellytyksiä tuottavuudelle ja siten niiden taloudellista merkitystä ei voi pitää vähäisenä.

Digitalisaatio, alustatalous ja uudet teknologiat luovat lisää mahdollisuuksia levittää ja kehittää yhteiskunnallisia innovaatioita, mutta samalla ne korostavat tarvetta eettiselle, saavutettavalle ja ihmislähtöiselle suunnittelulle. Yhteiskunnallisia innovaatioita tarvitaan demokratian vahvistamisessa, ekologisen kriisin lieventämisessä, mielenterveyshaasteisiin vastaamisessa, työllisyyden hoidossa ja monessa muussa aikamme akuutissa pulmassa. Yhteiskunnalliset innovaatiot eivät ole uusi asia, niitä on ollut niin kauan kuin ihmisiä. Tässä ajassa on kuitenkin tärkeä määritellä tarkemmin, mistä on kyse, jotta ymmärrys niiden merkityksestä tunnustetaan ja pystytään luomaan puitteet, joissa niitä syntyy ja toimivimmat innovaatiot saadaan leviämään.

Yhteiskunnallisten innovaatioiden käsikirja

Yhteiskunnallisten innovaatioiden osaamiskeskuksessa on Kuntoutussäätiön johdolla tuotettu yhteiskunnallisten innovaatioiden käsikirja, joka julkaistiin syksyllä 2025. Se on ensimmäinen suomenkielinen teos, joka kokoaa yhteen tietoa, työkaluja ja kotimaisia esimerkkejä yhteiskunnallisista innovaatioista.

Käsikirja on suunnattu moninaiselle joukolle: sen kohderyhmänä ovat niin aloittelevat innovaattorit kuin kokeneet kehittäjätkin; se palvelee julkisen sektorin toimijoita, yrityksiä, järjestöjä, kolmatta sektoria ja kansalaisyhteiskuntaa.

Kirjasta löytyy käytännönläheistä ohjeistusta, se selittää, mitä yhteiskunnallisilla innovaatioilla tarkoitetaan, miksi ne ovat tärkeitä ja miten niitä voi kehittää. Mukana ovat myös vaiheet ideasta toteutukseen, vaikutusten arviointi, rahoitus, suojaaminen ja yhteistyön rakentaminen. Käsikirja auttaa

idean taustalla olevan yhteiskunnallisen ongelman jäsentämisessä ja käyttökelpoisen ja vaikuttavan ratkaisun kehittämisessä.

Käytännössä käsikirja toimii työkaluna niille, jotka haluavat suunnitella, käynnistää tai arvioida yhteiskunnallista innovaatiota: olipa kyseessä palvelumuotoilu, kolmannen sektorin hanke, yhteiskunnallinen yritys tai julkisen sektorin uudistus. Se tarjoaa sekä teoreettisen perustan että konkreettisia neuvoja, minkä ansiosta ideasta voi kehittyä laajempi ja kestävämpi ratkaisu yhteiskunnan haasteisiin.

Yhteiskunnallisten yritysten osaamiskeskus tuottaa Kuntoutussäätiön johtamassa osahankkeessa tietoa yhteiskunnallisista innovaatioista, järjestää työpajoja innovaattoreille ja muille innovaatioekosysteemin toimijoille ja edistää yhteiskunnallisia innovaatioita Suomessa.

Lisätietoja

Farid Ramadan
Kehittämispäällikkö
Kuntoutussäätiö

Lähteet

Patana A., Ramadan F., Hallamaa M., Laurikainen H., Karvinen N. & Ala-Kauhaluoma M. (2025) Yhteiskunnallisten innovaatioiden käsikirja. Yhteiskunnallisten yritysten osaamiskeskus: Yhteiskunnallisten yritysten osaamiskeskuksen julkaisu. Saatavilla: <https://yyo.fi/wp-content/uploads/2025/11/Yhteiskunnallisten-innovaatioiden-kasikirja.pdf>

Yhteiskunnallisten yritysten osaamiskeskus verkkosivu: www.yyo.fi

Lillberg, P. Jalonen, K., Rautiainen A., Djakonoff V., Kostilainen H., Kainulainen S., Rilla N., Naumanen M., Oksanen J., Myllyoja J., Klemelä J., Ala-Kauhaluoma M. & Salmi E. (2023). Yhteiskunnan kehittäjät ja uudistajat : Yhteiskunnallisten yritysten sosiaaliset innovaatiot. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2023:40.

<https://www.kuntoutussaatio.fi/julkaisut/tki-tiivistelmat>